

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ДИНАМІКА В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІНТЕГРАЦІЮ В СВІТОВИЙ ПРОСТІР

Запорізький національний університет

***Анотація.** Досліджуються можливості підвищення конкурентоспроможності України у світовому економічному просторі на основі зміни позицій у міжнародних економічних рейтингах. Проаналізовано позиції України щодо інвестиційної привабливості. З'ясовано вплив на позиції країни в міжнародних рейтингах нестабільної політичної, соціально-економічної ситуації, повільних реформ та інституційної неструктурованості суспільства. Доведено, що пошук шляхів підвищення конкурентних позицій країни у світовому економічному просторі є одним із найактуальніших завдань для України. Зусилля держави спрямовуються на створення потужного інтегрованого національного ринку зі сприятливим бізнес-середовищем, яке дасть змогу реалізувати потенціал та стане передумовою поступового підвищення міжнародної конкурентоспроможності.*

***Ключові слова:** динаміка; соціально-економічний розвиток; рейтингові індикатори; реформи; інтегральна оцінка як інструмент; конкуренто-спроможність у світовому просторі*

***Abstract.** Possibilities of increasing Ukraine's competitiveness in the global economic space based on changes in positions in international economic ratings are being explored. The positions of Ukraine regarding investment attractiveness are analyzed. The impact on the country's position in international rankings of the unstable political, socio-economic situation, slow reforms and the institutional unstructuredness of society is clarified. It has been proven that finding ways to improve the country's competitive position in the global economic space is one of the most urgent tasks for Ukraine. The state's efforts are aimed at creating a powerful integrated national market with a favorable business environment, which will make it possible to realize the state's potential and become a prerequisite for the gradual increase.*

***Keywords:** dynamics; socio-economic development; rating indicators; reforms; integrated assessment as a tool; competitiveness in the world space*

Постановка проблеми. Високі показники економічної динаміки є базою для соціальних програм, росту доходів населення, конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні. Забезпечити позитивну динаміку – завдання ефективного державного управління.

В сучасному світі всі країни використовують інформацію міжнародних рейтингових агентств для того, щоб спрямовувати державну політику на стабілізацію соціально-економічної сфери, знаходити шляхи подолання кризових явищ в економіці. Саме успішна організація економічної діяльності, соціально-економічна динаміка залежать від активної участі держави у світових процесах, від реалізації стратегії і тактики інтеграції країни у світогосподарський простір.

Для України пріоритетним є забезпечення високої конкурентоспроможності національної економіки, створення потужного та раціонального за структурою експортного потенціалу, участь у світових господарських організаціях та союзах. Важливим показником стану економіки країни є індикатори міжнародного економічного рейтингу, тобто позиції у світі щодо конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, економічної свободи, загального економічного потенціалу тощо. Рейтинги є корисними для самої країни як інструмент для виявлення перспективності її економіки, визначення першочергових проблем та можливостей для вирішення. Ці рейтинги є також важливими індикаторами для міжнародних партнерів та стратегічних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню впливу позицій України у світових рейтингах на динаміку соціально-економічних процесів присвячено праці провідних науковців: Я. В. Белінська., І. О. Ворончак, О. О. Матлак., Л. А. Антонюк, О. Г. Білорус, Б. М. Данилишин, Я. А. Жаліло, А. П. Кругман, Д. Г. Лук'яненко та інших.

Метою дослідження є аналіз зв'язку економічного реформування та позиціонування України в міжнародних рейтингах, визначення рейтингових змін для оцінки соціально-економічного розвитку країни та визначення подальших перспектив забезпечення входження економіки в світові інтеграційні

процеси.

Виклад основного матеріалу. Ще надто повільні економічні реформи в Україні змушують звертатись до систематизації інформації міжнародних рейтингових компаній та досліджувати такі їх інтегральні показники, як Індекс глобальної конкурентоспроможності ІГК ВЕФ (IMD World Competitiveness Rankings), Індекс Бостонської консалтингової групи (SEDA), Індекс економічної свободи ІЕС (The Heritage Foundation Index of Economic Freedom), Індекс розвитку людського потенціалу ІРЛП (Human Development Index), Індекс Ведення бізнесу (Doing Business). Інформація як про позитивну, так і про негативну динаміку рейтингової оцінки використовується як засіб чи інструмент для зміни ситуації на краще.

Існує ціла система відомих міжнародних рейтингів, які відображають економічні позиції України порівняно з іншими країнами: Doing Business, Global Competitiveness, Index of Economic Freedom, Legatum Prosperity Index. Загальна кількість країн у рейтингу — 141.

Ідентифікуючи рейтинг країн на основі мультиагентного Індексу глобальної конкурентоспроможності, Всесвітній економічний форум розглядає 12 його параметрів, таких як макроекономічна стабільність, споживчий ринок, ринок праці, фінансова система, розмір внутрішнього ринку, якість інститутів, стан інфраструктури, рівень проникнення інформаційних технологій і сучасних комунікацій, здоров'я населення, якість освіти, динаміка бізнес-розвитку, здатність до інновацій. На основі аналізу даних ВЕФ та Міжнародного індексу конкурентоспроможності країн здійснюється поділ 141 країни-члена ВЕФ на групи та визначається місце України серед цих держав, проводиться комплексне оцінювання її соціально-економічного розвитку.

За останніми даними у зв'язку з війною та нестабільністю ситуації Україна знаходиться в групі держав з низьким рівнем глобальної конкурентоспроможності, низькою технологічною моделлю розвитку економіки. У 2022 році Україна посіла 85 місце серед 141 країни за Індексом глобальної конкурентоспроможності. Погіршився показник сфери охорони здоров'я (101 місце). Позитивні тенденції прослідковуються на ринку праці (69 місце) [2].

Інтерес до нашої країни з боку основних учасників глобального ринку зростатиме, а відповідно Україна з'являтиметься в нових рейтингах. Поки що, здійснивши аналіз провідних рейтингів, в яких фігурує Україна і які визначають потенціал країни в цілому (Індекс глобальної конкурентоспроможності, Індекс економічної свободи, Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП), Індекс сприйняття корупції), та згрупувавши країни за показниками індексів, доводиться констатувати, що Україна не входить в групу країн з середніми показниками, а відрив від лідерів рейтингу (країни ЄС, США, Канада, Японія) дуже значний.

Сучасна соціально-економічна політика України за міжнародними інтегральними індексами показує суттєве відставання вітчизняних економічних потужностей від країн Європи та навіть держав колишнього СРСР. Економічний спад під час війни може призвести до поступової руйнації соціальної інфраструктури, що приведе до масового зубожіння населення та подальшої дестабілізації в країні. Міжнародні рейтингові агентства, здійснюючи моніторинг України, звертають увагу на динаміку соціально-економічних процесів, на можливі економічні загрози та соціальні ризики. Значення рейтингових позицій країни спонукають до активізації державної політики у пошуку оптимальних шляхів реформування як економіки, так і соціальної сфери.

Економічні реформи в Україні, на жаль, відбуваються занадто повільно. Водночас абсолютно зрозуміло, що без докорінних змін у суспільстві, без нових правил і норм у підприємстві, без реформування держави, без відповідних законів та нових інституцій потенціал не реалізувати.

Низьким є рівень інтегрованості в світові економічні процеси. Останнім часом у зв'язку з складною політичною та економічною ситуацією спостерігаються проблеми з надходженням прямих іноземних інвестицій. Це, звичайно, негативно впливає на соціально-економічний розвиток. Лише рішучі кроки на шляху зниження рівня корупції, підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому ринку, створення прозорої схеми для надходження іноземних інвестицій дадуть змогу вибудувати ефективну систему протистояння викликам глобального середовища.

Інтеграція України у світовий простір є пріоритетом для нашої держави. Вхідження в інтеграційні союзи, блоки, міжнародні ланцюги доданої вартості дасть змогу забезпечити високий рівень економічної безпеки і підвищити рівень рейтингу України в міжнародних вимірах. Лише рішучі кроки на шляху зниження рівня корупції, підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної

економіки на світовому ринку, створення прозорої схеми для надходження іноземних інвестицій дадуть змогу вибудувати ефективну систему протистояння викликам глобального середовища. Україна має досягти стабільної динаміки економічного зростання. Так, щодо інвестування, значних досягнень немає, але підприємства стали більше витратити на закупку імпортного обладнання для власного переоснащення, нових енергозберігаючих технологій, а це вже інвестиції для можливостей експорту

Економіка України значно більшою мірою, ніж це стосується усталених ринкових економік, відчуває потребу у зовнішніх ресурсах розвитку. За гострої нестачі внутрішніх капіталів, технологій, підприємництва їх поповнення можливо і доцільно забезпечити за рахунок світових ринків. Саме це й визначає необхідність інтеграції української економіки. Можливість залучення повного обсягу інвестицій, необхідних для реалізації інвестиційних проектів має вирішальне значення не тільки для забезпечення сталого економічного зростання, але насамперед для інноваційного розвитку країни.

Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема є одним із найбільших потенційно містких ринків в Європі; володіє багатими природними ресурсами; має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал; володіє значним сільськогосподарським потенціалом; має добре розвинену інфраструктуру. Проте, незважаючи на ряд потенційних переваг, існують також фактори, що формують несприятливий та ризиковий інвестиційний клімат країни та гальмують надходження інвестиційних ресурсів у національну економіку. До них слід віднести: недосконалу нормативну базу з питань захисту законодавчих прав та інтересів інвесторів, нестабільну політичну ситуацію, наявність корупції [3].

Визначено, що найбільшу зацікавленість серед іноземних інвесторів у галузевому розрізі викликають фінансова та інформаційна (цифрова) діяльність [4]. В умовах, що склалися, інвестиційний клімат країни потребує поліпшення правової, соціально-економічної, фінансової та суспільно-політичної складових, що дозволить залучити певний обсяг інвестиційних ресурсів і сприятиме загальному соціально-економічному розвитку України.

Висновки. У більшості світових рейтингів місце України ще надто небажане через невирішені внутрішні та зовнішні проблеми, до яких варто віднести свідомі та несвідомі дії посадових осіб і суб'єктів підприємництва, збіг об'єктивних зовнішніх обставин. Стратегічні пріоритети України щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності повинні відображатись у системі поступових кроків адаптації національної економіки до світових змін глобалізаційних та інтеграційних процесів. Основним механізмом підвищення конкурентних переваг України є здійснення внутрішніх реформ та трансформація векторів зовнішньоекономічної політики. Також зусилля держави варто спрямувати на формування сприятливого бізнес-середовища, яке дасть змогу реалізувати наявний інноваційний та людський потенціал та стане передумовою підвищення міжнародної конкурентоспроможності України

Просування у міжнародних рейтингах потребує: вивчення методології міжнародних рейтингів та вироблення концепції змін, необхідних для коригування найгірших позицій, де це можливо; здійснення ефективної антикорупційної політики; здійснення податкової реформи, підвищення захисту права власності як запоруки посилення позицій у таких рейтингах, як *Doing Business*, Індекс економічної свободи, Глобальний індекс конкурентоспроможності, Глобальний інноваційний індекс.

Просування України у міжнародних рейтингах не повинно стати самоціллю для влади, а лише додатковою опцією для її позиціонування у світі та покращення інвестиційної привабливості України.

Список використаної літератури:

1. Сергій А. Єрохін, Сергій П. Кучин., Ірина Ю. Штулер Ефективність інституту відповідальності у сфері захисту економічної конкуренції: американська та європейська доктрини *Actual Problems of Economics*, № 10 (268), 2023 С 94-100
2. Штулер І. Ю. Інноваційне керування в умовах глобальної диспропорційності національних економік . Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. 2017. №19. с. 331-336
3. Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей: Монографія; За заг. ред. Д. Г. Лук'яненка, В. І. Чужикова. Київ: КНЕУ, 2017. 544 с.

Калініченко Зоя Дмитрівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, природокористування та економіки міжнародного туризму, Запорізький національний університет, Запоріжжя, e-mail kalina.donntu@gmail.com

Kalinichenko Zoya D., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Relations, Nature Management and Economics of International Tourism, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, e-mail kalina.donntu@gmail.com